

Ay'da Gezinti

Ay, yaklaşık 400 000 km'lik uzaklığıyla bize en yakın gökcsimi. Bu sayede, tüm Güneş sistemindeki ve öteki gökcisimlerinden çok daha fazla ayrıntı sunar bize. Ay yüzeyindeki dağlar, deniz olarak adlandırılan geniş düzlükler, kraterler, derin vadiler basit bir dürbünle bile kolaylıkla gözlenebilir. Başka hiçbir gökcsimi bize bu kadar cömert değildir.

Ay, alışıktığımız görünümlerini, birtakım evrelere girmesi dışında değiştirmez. Bize hep aynı yüzünü gösterir. Bunun nedeni, Ay'ın ekseninde dönme süresiyle Dünya çevresindeki dolanma süresinin eşit olmasıdır. Ay, Dünya'dakilere öteki yüzünü hiç göstermez. Bu yüzden, Ay'ın arka yüzü yakın geleceğe, 1959 yılına kadar bir bilmece olarak kalmış. Bu nedenle, Ay'ın arka yüzüne "Ay'ın karanlık yüzü" de denmiş. O zamana değin, karanlık yüz pek çok bilimkurgu ve UFO meraklısına malzeme olmuş. Bugün biliyoruz ki, Dünya'nın korumasından uzak olduğu için bu yüz biraz daha kraterli yapıda; burada gizemli bir şey yok.

Ay'daki yüzey şekilleri, genellikle iki gruba ayrılır: Denizler ve karalar. Denizler, öteki bölgelere oranla daha koyu tonlu, daha az engebeli düzlüklerdir. Bu bölgeler, milyarlarca yıl önce akan lavların doldurduğu yerlerdir. Denizlere verilen adlar Latince'dir.

Karaları ele alırsak, kraterler en belirgin şekillerdir. Bunlar, çarpışma izleridir. Bazılarının çevresinde, şid-

deli çarpışmaların fıskırttığı toprağın yüzeye düşmesiyle ışın benzeri şekiller oluşmuştur. Kraterlere verilen adlar, genellikle ünlü bilim adamlarının adlarıdır.

Ay, hep aynı yüzünü gösterse de, evrelere girdiğinden, her gün farklı bir manzara sunar bize. Yüzey şekilleri, geceyle gündüzü ayıran çizgiye yakın olduklarında en iyi gözlenirler. Çünkü, bu sırada güneş

ışınları buralara yatay gelir ve gölgeler oluşturur. Do-

l u n a y d a , güneş ışınları doğrudan karşıdan geldiği için gölgeler yok olur. Bu

da yüzey şekillerinin seçilmesini zorlaştırır. İlkdördün ve sondördün evrelerinde, yüzey şekilleri yeterince belirgindir. Bu nedenle, Ay'daki gezintimizi ilkdördün ve sondördün evrelerinde yapacağız. Bu ay, ilkdördün evresinde gözlenebilecek de-

nizleri ele aldık. Önümüzdeki aylarda, Ay'daki gezimizi sürdüreceğiz.

Her gün Ay'ın farklı bölgeleri gece-gündüz sınırına yakın olacağı için her gün farklı bir manzarayla karşılaşırız. Yani burada ilk ve sondördün evrelerinde tanıdığınız kraterleri farklı evrelerde de, üstelik değişik açılarla gelen ışık altında gözleyebilirsiniz.

Yeniay- İlkdördün Evrelerinde Gözlenebilecek Denizler:

Mare Crisium (Bunalımlar Denizi): Boyutları 435 km'ye 560 km olan oval biçimli bu düzlük, birbirine bağlımış gibi görünen öteki denizlerden farklı olarak, ayrı durur. Bu bölge, üç insansız Sovyet uzay aracının indiği bölge.

Mare Fecunditatis (Bolluk Denizi): Bunalımlar Denizi'nin güneyinde yer alıyor. Bu kraterin koyu tonlu düzgün yüzeyini iki küçük krater Messier ve Messier A bozar. Bu bölgeye pek uzay aracı indirilmedi. Ancak, Sovyetler'in Dünya'ya getirdiği ilk toprak örnekleri Luna 16 tarafından, buradan alındı.

Mare Frigoris (Soğuk Deniz): Bu deniz, ötekilerden biraz farklı görünür. Yapısı, pek düzgün değildir. Ayrıca, pek büyük olmamakla birlikte, içinde Endymion, Atlas, Herkül, Aristoteles ve Plato gibi kraterler yer alır.

Mare Marginis (Kenar Denizi): Ay'ın "kenarında" yer alan bu denizin ancak bir bölümünü görebiliriz. Bu denizi çıplak gözle görmek de zor olabilir.

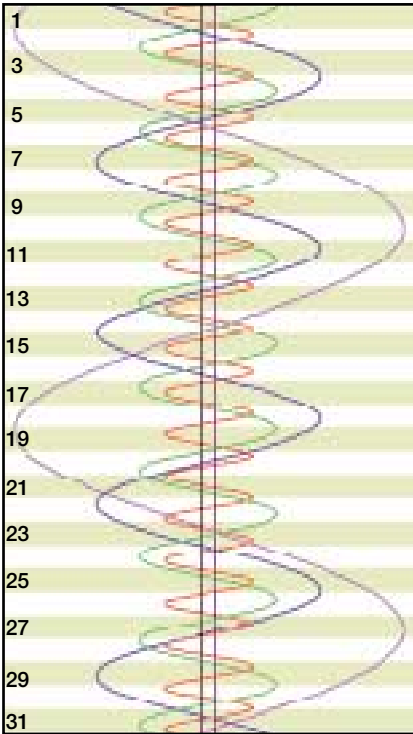
Mare Nectaris (Nektar Denizi): Ay yüzeyinde deniz adı verilen düzlüklerin en küçüğü. Boyutları

yaklaşık 350 km'ye 420 km. Çevresinde, Theophilus ve Fracastorius gibi belirgin kraterler var.

Mare Sereunitatis (Durgunluk Denizi): Bu denizin, ötekiler arasında en eski oluşumlu olduğu düşünülüyor. Bu denizin güneyi Haemus Dağları, batısı Apenin Dağları, kuzeyi ise Taurus (Toros) Dağları'yla çevrili. Burası, geniş bir düzlük olmasına karşılık, "el değmemiş" bir deniz. Buraya hiçbir uzay aracı inmedi.

Mare Tranquillitatis (Sessizlik Denizi): En ünlü denizlerden biri; çünkü, Apollo 11, 19 Temmuz 1969'da buraya indi. İnsanoğlu Ay'a ilk kez burada ayak bastı. Apollo 11'in indiği yer, bu düzlüğün güneybatısında.

Mare Vaporum (Buhar Denizi): Hem ilködün hem de sondör-

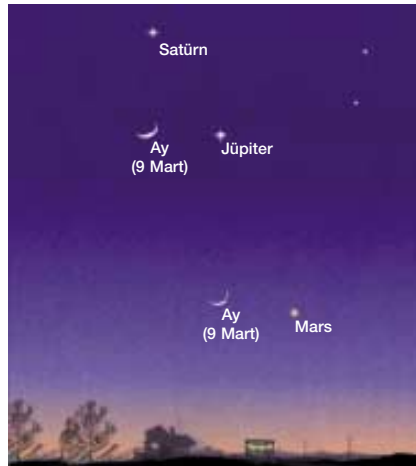

— Io — Europa — Ganymede — Callisto

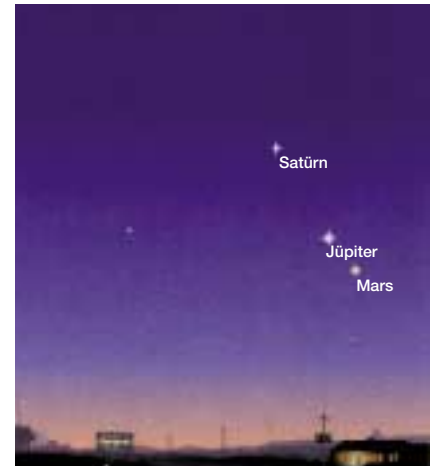
15 Mart 2000 Saat 21⁰⁰'de gökyüzünün genel görünüşü

dün evrelerinde, gece-gündüz sınırında görünür. Kuzeydoğusundaki Manillus krateri bir dürbünle kolaylıkla gözlenebilir.

Mart ayında Jüpiter'in uyduları: Jüpiter'in "Galileo Uyduları" olarak adlandırılan dört büyük uydusu, bir dürbün yardımıyla bile gözlenebilmektedir. Yandaki çizim, ay boyunca, bu uyduların konumlarını göstermektedir. Bu çizelgenin üzerine, (gözleminizi yapacağınız günün ve yaklaşık olarak saatin üzerine) boydan boya bir çizgi çizerek, uyduların o andaki konumlarını bulabilirsiniz.

8-9 Mart akşamı Ay ve gezegenler

31 Mart akşamı gezegenler

Ayın Gök Olayları:

Sonbahar ve kış ayları süresince Jüpiter ve Satürn, bize çok güzel görüntüler sundular. İlk baharı karşılamaya hazırladığımız bu günlerde, her iki gezegen de batı ufku üzerinde iyice alçalmış durumda. İki gezegen, bir yandan birbirlerine yakınlaşıyorlar. Ay sonuna doğru, Mars da onlara katılıyor. Ay sonunda üç gezegen birbirlerine oldukça yakın konumda yer alacaklar. Ayın 8 ve 9'unda, Ay da hilal biçimiyle onlara katılacak.

Venüs, sabah gökyüzünde yer alıyor ve ay süresince doğu ufkuyla giderek alçalıyor. Bu nedenle ayın ortalarından sonra gezegeni gözlemek için Güneş doğmadan biraz önce doğu ufku üzerine bakmak gerekiyor.

Merkür de Venüs gibi sabah gökyüzünde. Ayın başlarında Merkür, Güneş'e çok yakın. Bu nedenle, gezegeni gözleyebilmek için ayın ortalarını beklemek gerekecek.

Ay, 6 Mart'ta yeniay, 13 Mart'ta ilködün, 19 Mart'ta dolunay, 26 Mart'ta sondördün evrelerinde olacak.

Alp Akoğlu